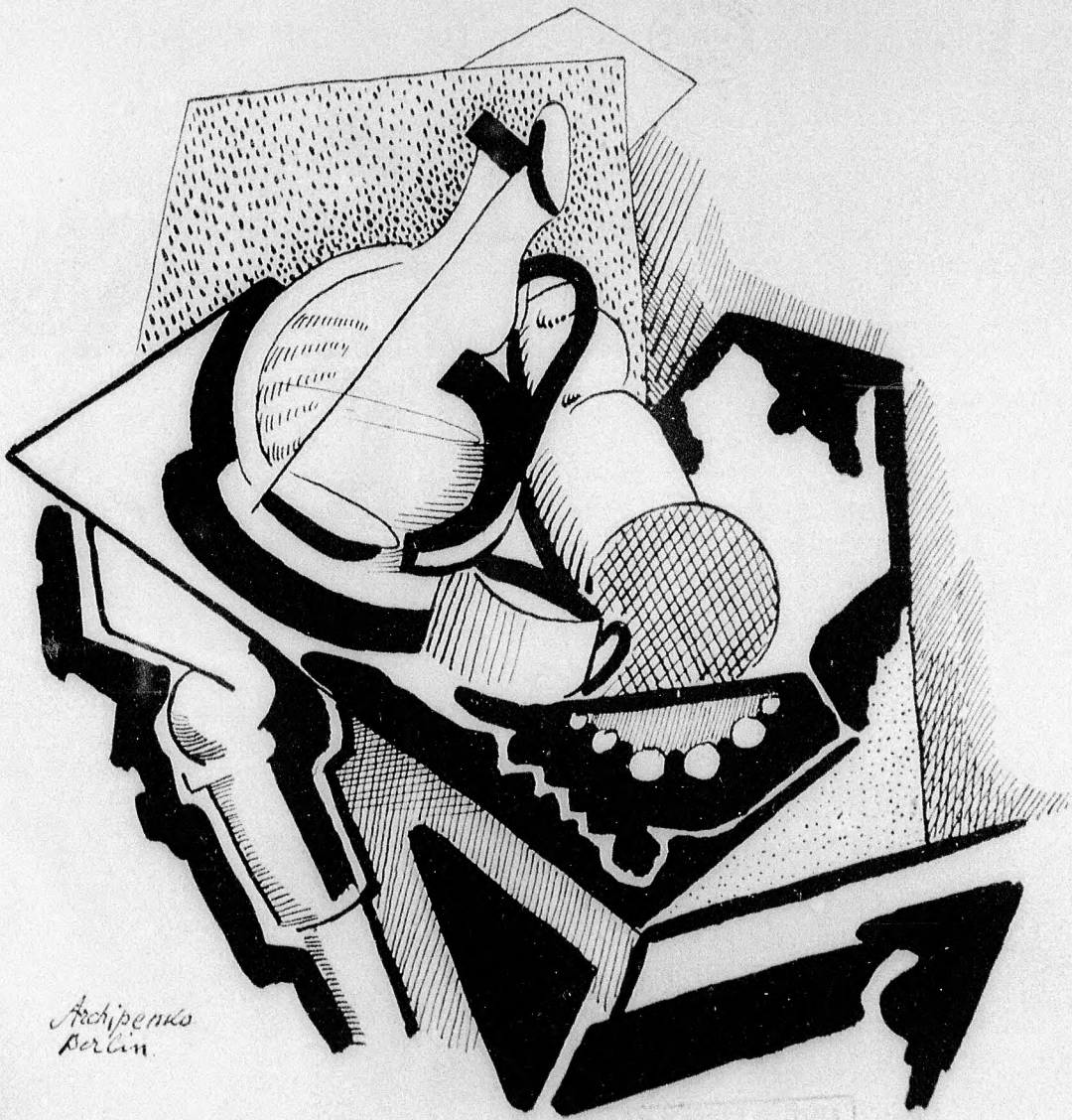

AKHIVISTAR O'Z RAT

*Archipenko
Berlin.*

Музей
Ленина
044

A FŐ

BLAISE CENDRARS

(ARCHIPENKONAK)

*A kepzőművészet remekműve a guillotine
Tönkjén
Születik az örökmozgás
Mindenki ismeri Kolumbusz tojását
Merev talpu tojás a felfedező tojása
Archipenko szobrászata az első ovoídal tojás
Amelyet belülről egyensúlyra tart
A legélénkebb ponton
Mint bűgő pörgettyűt amely mozdulatlan
Gyorsaság
Archipenko vedlik
Hullámok minden színben
Zónák minden színben
Forog a mélységben
Meztelen
Új
Összes*

Ford. Kahana Mózes

X-KÉPEK

I. K. BONSET (HOLLANDIA)

A szoba melyen keresztül siklik a villamos teljesen betölt
fel vagyok sapkázva

orgonahangokkal
s magamon keresztül a külvilággal
mögöttem szerteszúzva hullanak

FEHÉR FEHÉR FEHÉR vasszilánkok

és apró

üvegszilánkok

fantáziámban kicsiny fekete biciklistái
csuszálnak és bujdokolnak

+ **A VILÁGOSSÁGNAK**

a fának hisztériásan reszkető orna
mindent leollóz ami kívül van rajtam
tarka porban
a fehér-fekete pillérek

4 × HORIZONTÁLISAK

számtalan sor vertikális cölöp

és a magas

TÉR is

görbe és kék

ÉN VAGYOK

Ford. Zilahi László

9

Ur ír

Kutya ugat

Kakas kukorékol

Annácska tedd le a kezeidet mert kinyitom az ablakot
látod ő eljött és póznára tüzte a szeméit hogy könyör-
telenül a vesénkbe láthasson

a kakas pedig aranyspirálisokat kukorékol

ime az asszonyok már hónuk alá pakolták a világot
és kísértáltak a körutakra

mindez olyan mint a harangozók alma Rómáról
vagy még olyan se

szegény masamód lány elfelejtette hogy egyszer ő is
csukott nadrágos angyalka volt

kutyák ellepték az udvart s némelyek a holdtányérba
mártják orrukat

hidd el alig láthat valamit az ember önmagán kívül
néha még gondolok a bátor csavargókra is akik énekelve
átvonulnak rajtam mint valami nyitott kapun

de azért mégiscsak legjobb lenne meghalni Annácska
gyerekkoromból még eszemben maradt két halottas ló
szép fekete bőbitákkal

A Linke Winzeilén nagyhasu koporsókon már errefelé
nyargalásznak az asztalos inasok

képzeld el ismerőseink vizgyöngyöket nyomnának ki
a szemekből

s mi (akik mindig távol legeltünk egymástól) meg-
másíthatatlanul tudnánk

ur ír

s a házak építést nem lehet a tetővel kezdeni

10

Rózsafákról lenyirták a vércsekörmöket

a rózsák tehát kunyhómeleget véreznek jól kösd föl a
kontyod ha hozzám akarsz férközni

átléptünk a gázlón s most mégis valamennyien innen
vagyunk a partokon bim-bam bim-bam ó emlékei

bennünk üvöltő macskaszerelemnek a pesti tűzfalakon
minden ilyen kicsiségeken múlik

néném asszony simítsa le a szoknyáját hogy jobban
láthassak

János esülőkreapta a mókust Juliska kiöntötte a zsajtárt
mégis elfogunk menni ime a vörös lámpást már ki-
vettem a homlokomból

csak előre valamennyien az orrunk után vagy akár
te vezess bennünket elő híres názáreti mint a kifent
cirkuszlovakat megérdemeljük intelligensre vagyunk
kefélve és ibolya csokrot kötöttünk az idegeinkre

én vagyok te és te vagy én és hasonlítunk ahhoz az
emberhez is aki fölfelé megy a lépesőkön

csak épen a Bortnyik neki szép bádogkalapot vett a
felesége

s azóta mintha kétfelé állnának a fülei

de bizonyos hogy ez sem jelent semmit nehéz időket
élünk kinek a pap kinek a papné

fontos csak az hogy a rózsafákról lenyirták a vércse-
körmöket

a zsiros indigókéket ez hizlalta át a levegőn

csigák behúzták a szarvukat

Bortnyik beletörődött a bádogkalapjába s most nyitott
Arbeiter Zeitung mögött tovább vándorol a kép-
architektúra felé

ilyen a reális élet

mindjárt ebédhez könyökölünk s lehet hogy a fanatikus
kőművesek megint asszonyvért kevernek a malterba

Kassák Lajos

ARCHIPENKO

Archipenko művészetének legújabb periódusában egyes formáknak mindgyakoribb megismétlődése már szinte a művész karakterisztikájává lett. Így a fej gömbölyítése, mely ugyan tárgyyszerűségében csak félig és tökéletlenül ábrázolódik ki, különböző variációkban kétszer-háromszor is visszatér, ahogyan ez az „Asszony a székből” c. szoborfestészetben (Skulpto-Malerei), vagy a majdnem klasszikusan Michelangelószerű rajzokon világosan látható.

De lássunk bár Archipenko műveiben még oly sok határozottat, végérvényesen és örökre kimondottat, sőt nagy mennyiségű mestermunkát: ő maga az elért eredményekkel még soká nem fog megelégedni. Az alig harmincháromévesben még hosszú ideig titáni erőket adó ifjúság és vágy forr. És ő hasznára tudja fordítani korunkat.

Legújabb periódusában a plasztikának eddig eltakart lehetőségét mutatta meg: a fényhatásnak színek által való elősegítését. Valamilyen módon minden színes a térben — mondja Archipenko. Miért helyezkednek tehát a szobrászok már évszázadok óta (mert korábban ez nem így volt) arra a merev álláspontra, hogy csak a csupasz követ kalapálják ki és ugyanennek befestésétől már visszariadnak? Ennek a tradíciónak akar elleneszegülni Archipenko szoborfestésze.

Megvalósítására egészen egyéni technikát használ. Már korábbi periódusokban is (1913) bemázolta fafiguráit („Pierrot-Carussel” és „Vörös tánc”). Most azonban a festészetben van a hangsúly. Az alak részeit reliefszerűen egy fatáblára ragasztja és később az egészet, mint a vásznat, befesti. Első pillantásra ez erősen a kubista festészetre emlékeztet. Alapjában azonban sokkal inkább ennek túlhaladását jelenti.

Mert: a kubista csak két dimenziós műveket fest és joggal állítja, hogy az elődei által állandóan

alkalmazott „perspektiva”: csalás (un trompe-l'oeil). Azonban a különböző foltok egymásmellé bekomponálásával a harmadik dimenziót a kubista mégis megcsinálja, újra öncsalásként. Archipenko Kolombusz tojását tartja kezében.

Ő mint szobrász a dolgok tárgyyszerűségét kézzelfoghatólag formálja meg a relief által és megadja neki a kivánt lokál színeket. Igazabb harmadik dimenzióra gondolni sem lehet. A relief önmaga szabályozza az árnyékok játékát, amit azonban a sima vásznon sohasem lehet elérni (legfeljebb bizonyos tárgyak beragasztása által, en natura).

A plasztikának és a festészetnek ez az összeforrasztása hatalmas szabad területet nyit meg előttünk.

A színek kizárólag a formák hajlásait, a mű egészének feltételeit követik és a természeti tárgytól, mely a mű számára csak ürtűgy, teljesen függetlenek és önállóak. És így a szoborfestészet a ritmikus vonalak, a világosra vagy sötétre festett foltok összedolgozása által egy, semmi más technika által el nem érhető szépséget nyer.

És mit fog Archipenko holnap kitalálni?

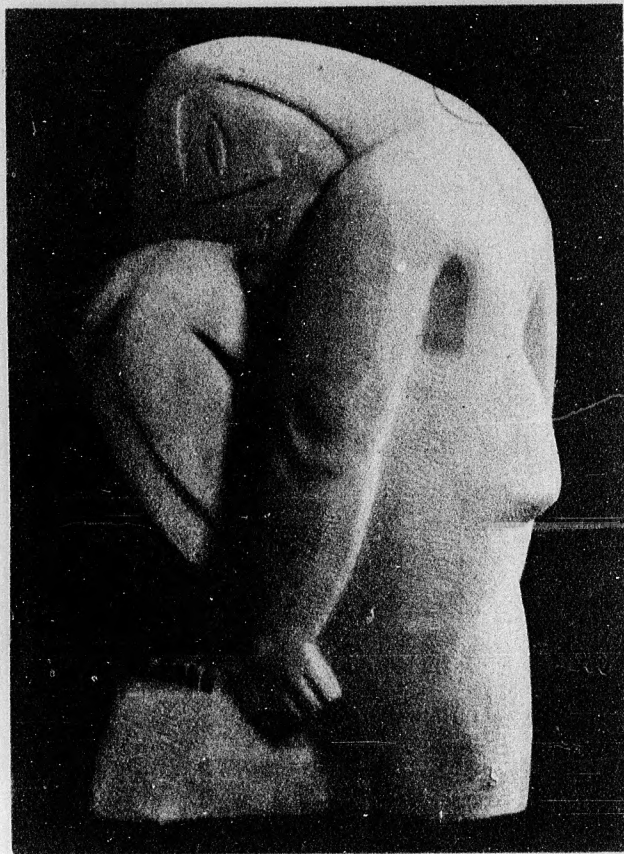
Montparnassei sivar műtermében nappal és éjjel dolgozik.

Aszkéta, kit a külvilág csábítása nem tud többé elvonni a munkától.

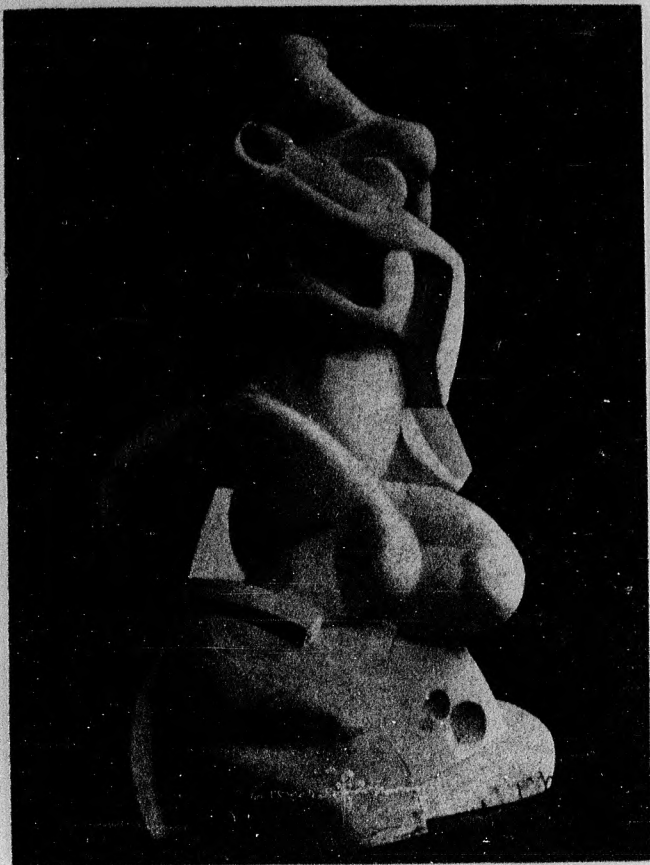
Magába-zárkózott. Gleccserek csöndjében magára hagyott.

De akár a gleccser, mintha csak a tavasz kiáltására várna, a völgyből feltörő zajra: természetfölötti erőfeszítéssel szakítja majd el masszív erejét a sziklától és zuhan le a várakozó Európavölgyre. Ne felejtjük el, hogy Archipenko orosz és hogy nemzetének, a világ legfiatalabb és legtetterösebb nemzetének óriásokra van szüksége, hogy géniusza egész monumentalitásának kifejezést és formát adjon.

Iwan Goll

Archipenko: Szomorúság

Arhipenko: Asszony gyerekekkel

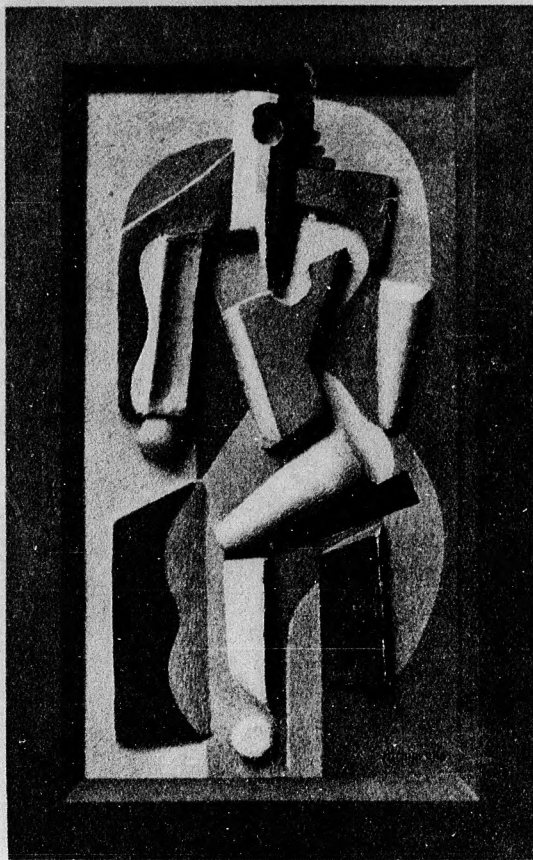
PUBERTÁS

Sűrű tömbökben zuhogott az este.
A vonat zokogva gyürkőzött előbbre a szétmezősödő
hegyoldalak közt.
Hegyek puposán feltrombitált, a messze halálát énekelte.
Ő a fülke sötétjében ült asszonyok között.
A kemencés mellük kínálkozóan lihegett.
De ő csak kiejtette a szeméit a tejüveges estébe és
lábai alá vizionálta a vitatermeket.

Az állomás rohant eléjük.
Katonák darabosodtak, parasztasszonyok rohamoztak.
A lokomotív tágranyilt tányérszemeivel izzó ország-
utakat préselt a sötétből.
Az asszonyok álmoskodva ott folytak a combjai körül.
Ő nevető gyerekszemekkel az új lényeket cipelte a
mellében.

Mérföldes füsttoronyokon lógott a város.
Vad morajjal gyorsult lihegőre az élet.
A gáz! A gáz! A gáz!
Hidak hajlatába hegyek beleszaladtak.
Gyárak tűzbelü keresztmetszetekkel.
A vonat jobbra-balra sikoltozott s pózós ernyedtséggel
bekúszott az ivlámpás üvegkasba.

Kövér utak meg keskeny utcák.
Lányok meg gázlámpák váltakoztak.
Részegek gesztusai összehálózta a közöket.

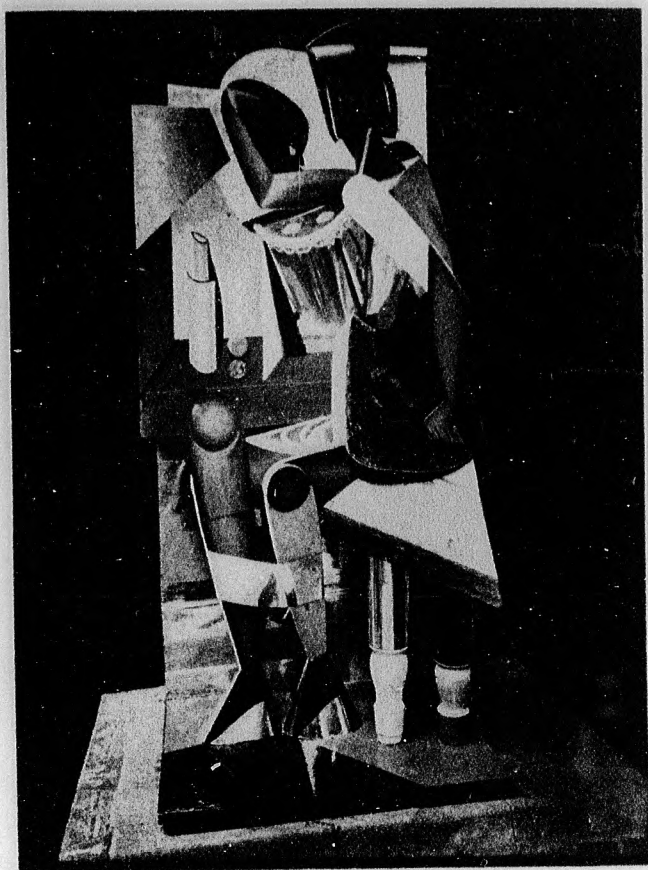

Arhipenko: Ütő asszony

Kétségbeesetten felnézett:
— Kiáltani egy szabadítót!
A város ezer fujtatóján felévröslött.
A dolgok szikkadt ínyekkel fölémaszkosodtak.

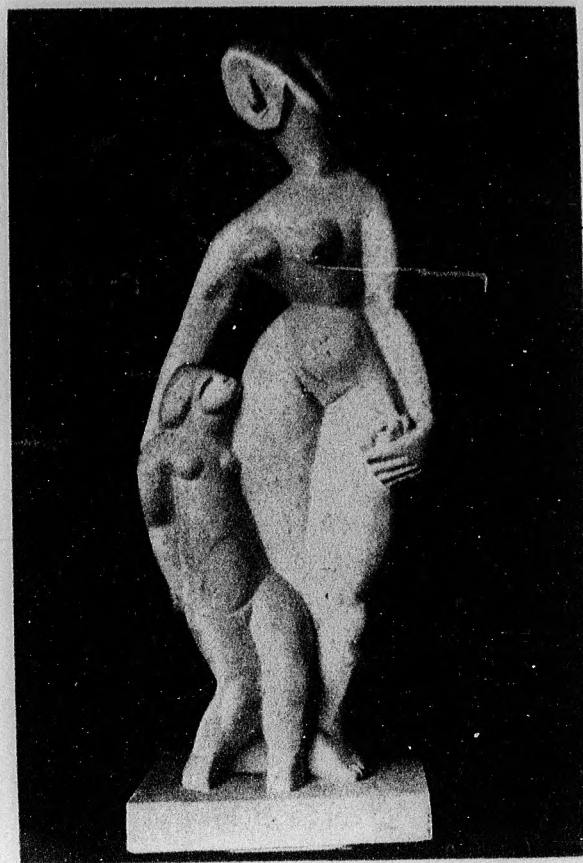
De reggel
kigyulladt.
Évésnél összetalálkozott a majdani társaival.
Álmos üregekkel tehenkedtek az apró asztalok körül.
A szemükben nyélreszurt pökhendiség.
Frázisok habosra verték a szájukat:
— Haza! Isten! Király!
Fojtó szavak borultak a szívére.
A szíve megnőtt meg összekuporodott.
— Ember?
Gyanusan körülzaglászta.
Nem tudta megszólítani őket.
— Testvérek?
— Nem! Csak az alulmaradtak életét lehet közös alapra
hozni.
Kiment.
Azok bent otrombán a röhögés köré könyököltek. Az
egyik egy holdkorosról kezdett mesélni, amint versenyt
emelkedett a tűzfalakkal.

A gyárak körül csavargott és nem értett az egészről
semmit.
Emberök jöttek a gerincük sárga vánkosán csurgó
teherrel. Égre káromkodták a bánatos szeméiket, geszti-
kuláltak, mint az örültek a magános cellákban.
A síró kör szakadatlanul forgott a teherrel.

Archipenko: Asszony tükör előtt

Eltűntek a gyár vörös nyílásain.
De a hajlíthatatlan rendeltetés a másik nyíláson újra a
lövélő tűz felé kergette őket.
Nem értette az egészet.
Tapogatta a másfelét, de onnan meg jöttek az emberek
feléje. Egy szurokba hullott embert jézusoztak maguk
előtt, az asszonyok egy meghülyült asszony hordágyát
váltogatták.
Gyárak döngtek, gépek sziszegtek, seprőzők felseperték
az utat.
De mindannyian alázatosak és szomorúak voltak.
A munka! A munka!
Ó a munka!
Jöttek sirva, zenélve.
De benne feljajdult a kétségbeesés.
És a düh!
— Megálljatok! Ó álljatok meg!
Megálltak.
— Testvéreim!
Azok földresütötték a homlokukat.
— Kiért szenvedtek?
— Ne higgyetek se testvéreiteknek, se önmagatoknak:
engem higgyetek, én a dologtalanok teste vagyok és a
legolcsóbb örömet, a most megélhető örömet hirdetem,
a munka, ajjaj a „teremtés“ gyönyöre helyett. Éljetek
fel minden anyagot és lehetőséget, a hajókat, az indulásra
érett mozdonyokat, a husos italos erdőket, a messze
halálát hirdetem!
Le azzal a büdös halottal!
Nézzétek ezt a nevető bőhusú asszonyt, az öröm lobo-
gója ő, őt énekeljétek!

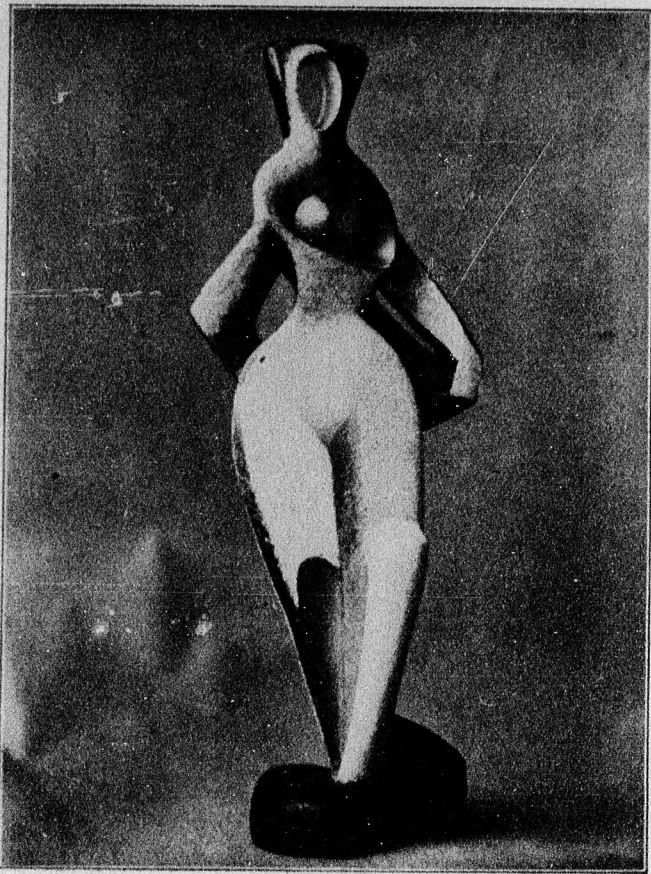
Archipenko: Asszony gyerekkel

A fiatalok szemében viruló akácfák nevettek a szavai elé.
De akkor a legöregebb süketen eleje állt:
— Az új világ napszámossai vagyunk.
Szenvedéseinktől gyorsul az idő. És fogy gyermekeink
elől a szenvedés. Engedj utunkra. A gépek türelmet-
lenkednek! S még tiszser kell énekelnünk a temetőig.
— Árulók! — harsogott feléjük.
Megdöbbentek.
— Gyalázatosak! — és jajgatva elcipelte magát.
Azok csodálkozóan felénekeltek és meglobogtatták a
szurkos halottat és meglobogtatták a zuhogó értelmet-
lenséget.

Lázasan gyürközött a járdán. A fejében a kétségbeesés
daganatjával.
A fülei összehordták a kürtök vörösét a zuhanás utáni
csendességgel.
Az élet legszélsőbb határait cipelte magában.
A kilátástalan egységét épügy, mint minden érdemes
anarchiáját.

Befordult.
Ép sötétedett.
Az ivlámpák zsiráfpozban bárgyultak az utakra.

A könyökforma utcából szivárogtak a kapu felé az
emberek.
Megdöbbent.
Csupa fiatal arc.
Fent a terem ablakai zsidongva kifényesedtek.
Az utcákon büdös kocsiszag keverődött röhögő szájakkal.

Ardipenko: Szobor

Ardipenko: Asszony a szobában

De ő látta: ez a ház a város szívében ágaskodik s a sokablakos termében keskenymellű legények meg krétahusu lányok vitatkoznak az életről.

Felment. És örvendően közéjük keverődött.

Az egyik mondta: Testvéreim!

A másik mondta: Éhes farkasok!

Erre hülyék vagy ludak karattyolásához hasonló larma kerekedett és mondták: Szocializmus! Isten! Forradalom! Ó Páris! Szerelem! Nietzsche! Ó halál!

Valaki újra a legnagyobbat ordította:

— Büdös állatok vagyunk! Ötéves háború!

De torkonharapták és ordították:

A kultura! — Ó a kultura!

Egy lány az anyaság tiszteletét sivalkodta.

Valaki Anatole France-tól mesélt csodálatos anekdotákat.

Egyik pedig csendesen a kijárat felé gurult és halkán motyogott. A kis üveghangu csingilingik cincogni kezdtek a keblében, a szemei ibolyántuli színekkel mázolták meg a kacagó gomolyagokat, hörgőjéből nagyszerű orgonahangokat szivattyuzott át a krajcárnyi orlyukain és énekelt:

a keféltetés öröme, a szabadgondolkodás panteizmusát énekelte és grállovagot pulykázott, a pacifizmust prédikálta és a szabadkereskedelmet és megáldotta a társaságot meg a szolgánét.

S a sülyesztő újból felsüllyedt, valaki csúzlizni kezdett a hangjával, a véres elveit csokorra kötve lobogtatta a rengő tokaja alatt, a haja felágált (ezt ügyesen dróttokkal petroleumozta a halálfejes inge alól) és kattogta, kattogta:

— Revolucion... revolucion...

S ott volt a költő, a fehér patvolatingével, a boldogságba szédült fejével és suttogott, mint cincogó egerek és mint rekedt harmonika is suttogott:

Szent, szent az asszony, husnemű
kék karaván ő az ég alján
és méz csurog reája...

És ott volt Adél, aki hisztérikusan vinnyogott és csámcsogta:

— A MŰVÉSZ és sziszegte: a mű—ü—vész!

És ott volt Dezsőke az üllepébe kakastollazott magyarságával, a „bombával“ és Szent István palástjával, melyből, mint zsugorodott ököl citromosodott a napba a feje: a napba, amelyből annyi izzást hazudott magára. Mindenki ott volt a maga nagyuri pózában és meg akarták váltani az embert.

S akkor röhögni kezdett. És füttyült veszettül.

Rámeredtek.

— Disznók!!!

— A hitünk! Az elveink! A morálunk!

— Az ökleitek!

Megnémultak. Egy másodpercre.

— Mi? A humanizmusunk! A humanizmus! A humanizmus!

És felálltak sorba:

— Ó a tömeg!

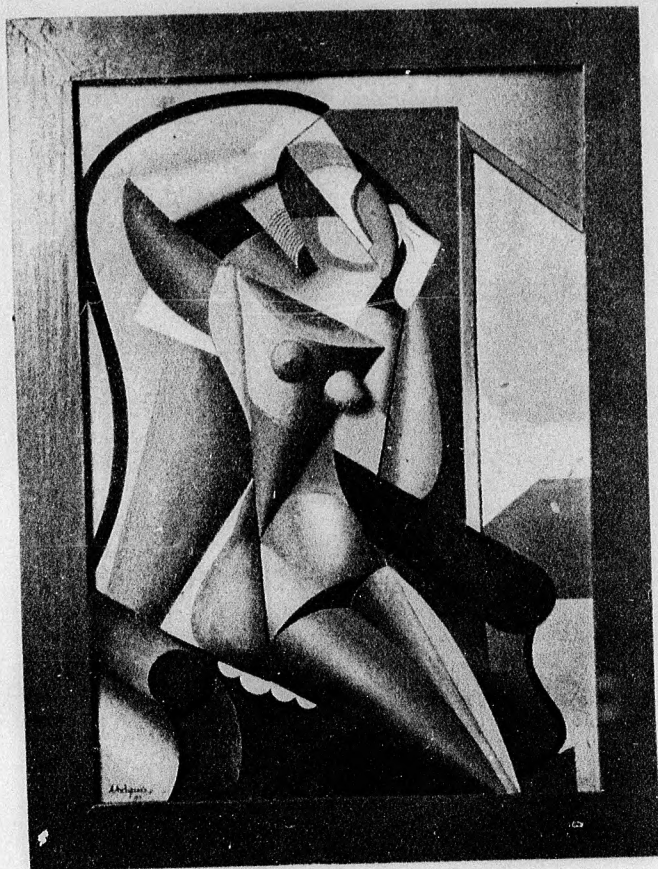
— Ó a kultura!

— Ó az állam!

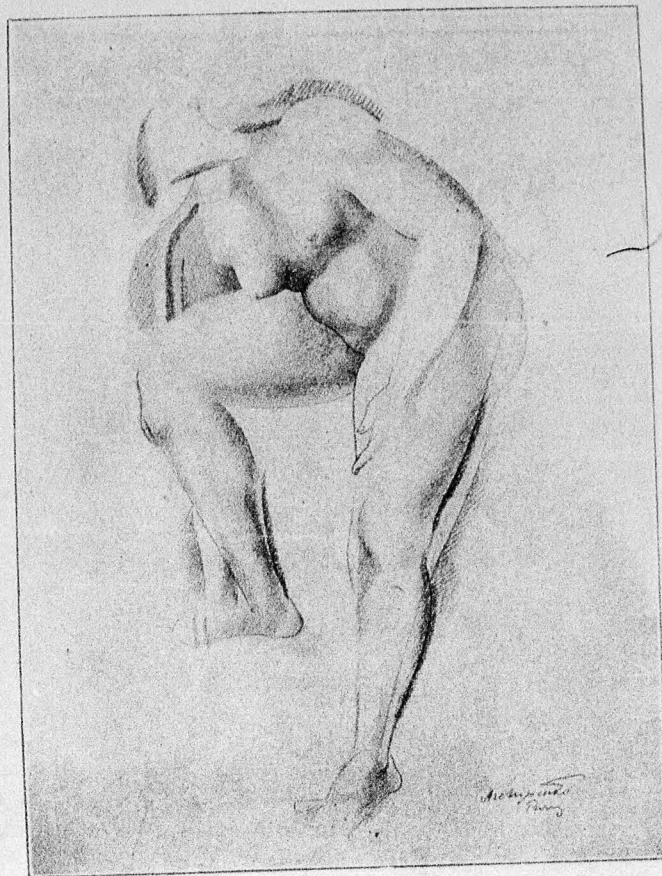
— Ó az erkölcs!

— Ó az isten!

— Ó a haza!

Arhipenko: Cicomázkodo asszony

Arhipenko: Rajz

— Ó az ember!
 — Ó a tudás!
 — Ó az asszony!
 — Ó a rombolás!!! kiáltotta ő éktelen szájával.
 — Inkonzekvencia!
 — Röhej! Röhej! Röhej!
 — Mert tüzes fogatok hajráznak az ereimben és a tér halálát énekelik és az idő halálát énekelik és a végesség érkezését énekelik. Mert csak anyagok kémiája van és relativitás!
 A döbbenet egy pillanatra torkig malterozta a szájukat. De aztán cihelődni kezdtek. Topogtak, villogtatón összesugtak, nőttek, hörögtek, fuldoklón kiáltásba sereglettek.
 — Örült! zuhogott feléje az eszén megbabrált tömeg:
 — Örült!!! és a bolondulás fáklyái könnyököltek ki a szemeken.
 Egy fiatal lány a szexualitás lázában eléjük szurta magát:
 — Szeretem!
 — Félre!!!
 Sikolton gyomron öklözték.
 És hiába a fiu forgókerékbe kapott karjai.
 A röhögés s a felkavart rémület vankosán, ketten simogatón meg vállveregetőn közrefogták.
 Csak egy lány sikoltozott utána befogott fülekkel a megrészegült csinadrattából.

Az utca. A csönd. A sötét.
 A ház. Kidarabosodó szemével.
 Magaelé mutogatta: Örült!?

Leült a járda élre. A fejét keservesen az ölébe csöpögtette.
 Az ezer visító foga a teste minden porusában!
 S a parázs agya a kergülő vérben!
 De hátha!!!
 A szeme darabokra tört az ég könnyörtelenségén.
 A fejét felhányta a legmesszibb határokig.
 Háromszor.
 És megmerevült.
 Aztán kereső kiáltások csavarogták be az utcákat, a megöklözött lány sírásba szaggatta a tüdejét, hogy rátaláljon.
 És rátalált. Örjögő csokolózással.
 És hóna alá kapta.
 Viruló mezőket kacagott az égre.
 Vitte. Rohanva.
 A sötét recesgőn völgyekbe nyílt meg lépcsőket rakott a talpa alá.

A szeptemberi nap vörösen lobogott az égen.
 Lent zuhatagosan örvénylett a város.
 Körülöttük mindenfelé husos bokrokból állt a látóhatár.
 A fiu sárga arcélekkel magaelé meredt:
 — Asszony?
 A lány nevetett. Karcsu coribos testét végigdobta a fűvön.
 — Te vagy a széptestű asszony. És a lábaim közé nyúltál.
 A lány sír: Szeretlek.
 Megsimogatta. Aztán elétérdelt és marokra kapta a bokáit:
 — Kigyulladtál bennem. És nem tudlak elhajtani!

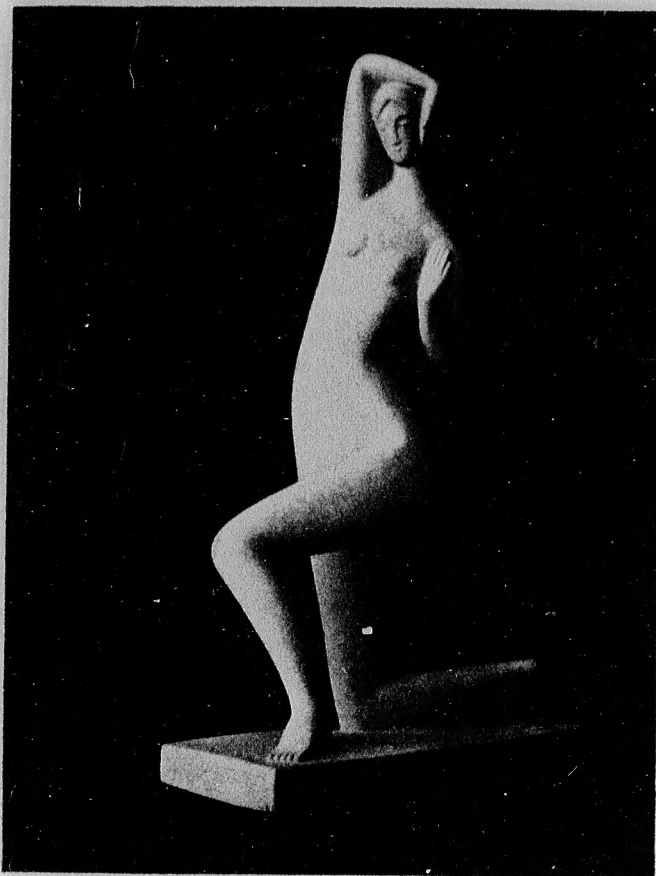

Archipenko: Asszony szekben

Fák kócosan összehajoltak. A nap ziháló mellét szét-
csurgatta a gyárákon.
Összefonódtak.
Jajongva.
S a megroppant testüket felsodorták az ájulatig.

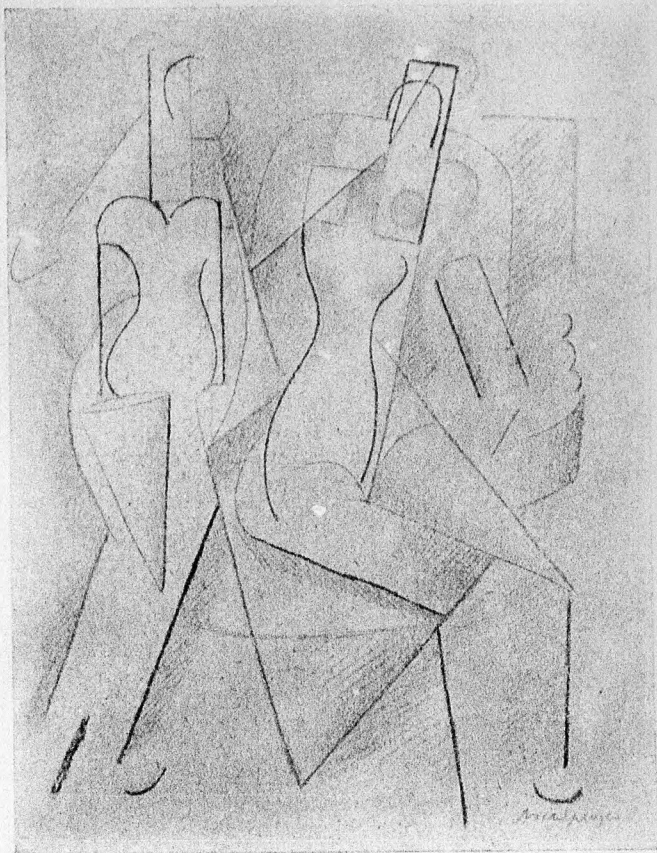
Komorán bevilágolt a reggel.
A falak alázatosan a görbe plafond alá hajoltak.
Az asszony még szuszogott az oldalán.
De ő már felült.
A melle furesán hörgött.
Fájt.
Mindene.
Sok reggel. Száz?...
A gondolatos élete?
Az állomás a kút körül: a villogó hívogató profiljával.
Felugrott.
Az ablak elé.
— Nap! Édes nap!!
Lihegett.
— A mellemre!
Ivott.
Megmosdott benne.
— Elindulni!
— Uj! Uj! Uj!
A butorok összeénekeltek és tárulkozón fuvolázni kez-
dett a minden.

Az utca. Csiriz-fészkek.
A mahagóni kávéházakból és a harmonikás korcsmákból
szemenköpte a jókedv.

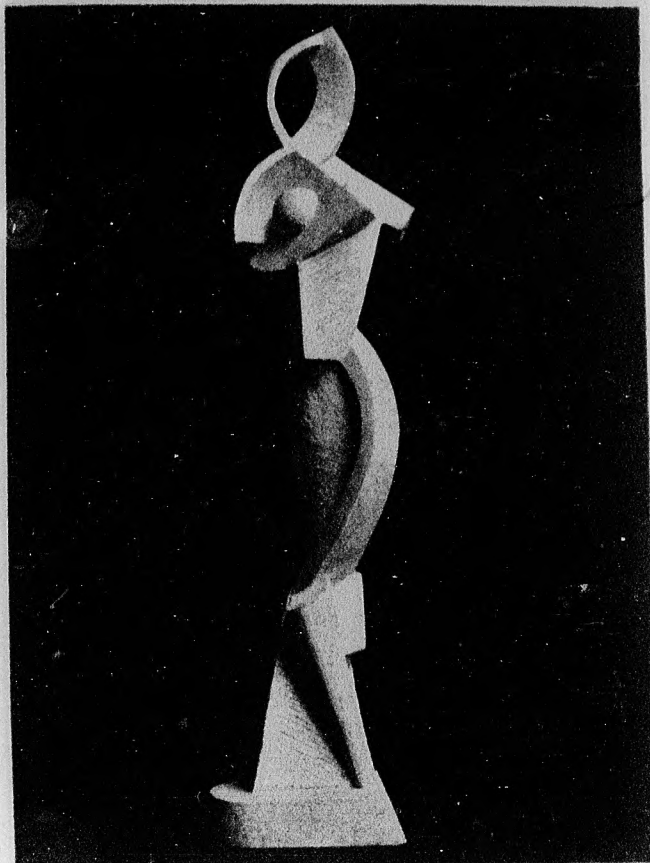
Archipenko: Térdelő asszony

Továbbcipelte magát.
Nagyon fujt a szél.
A szél rettenetesen fujt.
Döntögetett, hogy ezerszer lámpásabban megmutogassa
a rosszlányok üllepét.
A vére már tócsákba verte az akaratát.
De még másfelé akart.
A szemei horgosan kicsüngtek.
Telkek.
A föld folyónáti domborokat horizontozott.
Sárga pántlikákat röhögtek a lángok.
— Arra!
De a sarkokon éhesen szétgyalogoltak a szemei.
Felbödült.
A víz.
De az idegei kiáltozták:
Milliom csilingelő asszony mell!
Uszályok!
Kövér televényeken a mezitelen lányok.
Gépek!
Gyárakban a rengő asszonytest!
De a víz! a víz!
Nem bírta, megállt.
Az uszály száján házikó. Egy asszony salátásan ki-
röhögött. Gyertya fény.
Nézte mint egy remegő komondor.
— Gyere... és ránevetett.
— Jövök... de csak állt, lihegett.
Közélről harmonika fülnyilalón rákezdett.
A hold kivirult egy felhő mögül.
Katonák énekeltek a tulsó partról.

Ardy Jenő: Két asszony

Minden, minden hidat csalt közük.
De a víz, a víz.
Az asszony nevetve ráöltötte a nyelvét.
S akkor komor tüzek gyulladtak a szemeiben:
— Szajha!!!
A korecsma közel volt.
Oda menekült.
— Aszkéták!
Meghökkenetek:
— A szátok! A szemetek! És az ágyékoktók a minden!
Kifeszlettek egymásból.
— Dolgoztatok! Nekik!!!
— Megdögöltök! Értük!!!
— Nincs tegnapotok! Nincs holnapotok! Csak mi vagyunk az éhünkkel!!!
És felbokrosodtak a kiáltásba:
— Csak mi vagyunk!!!
A korecsmák kihányták ajtóikat, zuhogó barom ár szakadt a víz fölé:
— Az éhünkkel!
Hajók kigyulladtak.
A parton részeg tömeg toporzékolt a drága anyagban.
Táncoltak.
Kürtök átnyujtoztak idegen városokon.
Felhők ezer karral riadót doboltak a föld kifeszült mellén.
S ő legfelül.
Fiatalon.
És nevetett.
A tenyeréből, a hajából a szájából zöld oszlopokat tördelt föléjük.

Ardy Jenő: Asszony

Az asszonyok cinóberes tornyokba értékesedtek.
A szószerk felé jöttek. Rivalgón.
Fiatall testükön átkialtozott a vérük.
— Te!!!
Megdöbbsent.
De kitárt ingük alól feltáncoltatták kövér fehérségüket
— Menni! Menni akarok és sikoltón maga elé szurta a karjait.
De valamelyik röhögőn a legörömösebb teste elé lihegett.
— Öröm!!! Öröm!!!
Az ég peremén máglyák gyulladtak.
— Nem!!! Nem!!! Nem!!!
Tornyokról piros kakasok kukorékolnak.
— Asszony!
— És mégis! Te gyuj — tod — fel — a fejemet!!!
De aztán megálltak, a sikoltás olajában:
Ó! volt.
Üvegzemekkel.
Jaj!
Mert felült. A fejét rémulten előredobta s a száján fészületlen tűzpiros forrás zuhogott elő.

Négy hatalmas tenyér csöndesen elfektette.
Kisompolyogtak. Két irányban.
Ő pedig felgörcsült.
Érezte, hogy kétfelé roppantják.
Kiáltani akart.
Izzó husa volt a levegőnek.
És nem tudott elkészni alóla.
Jaj! a ház is kétfelé akart a menetelők irányában
és minden a fejére akart tornyosulni

és hol van most az asszony?
az asszony?
Mi?... mi?!!!
A csönd kigyulladt körülötte.
S a ház csöpögön forgásba kergült.

Megint szemközt ültek.
Vízvezeték homokórázott.
Inyeiken a doh és a savanyuszagú szegénység.

A lány mondta:
— Éhesek vagyunk.
És mondta:
— Te nagyon éhes lehetsz.
Aztán.

— Enni akarok!!
A fiu ijedten ránézett.
De a lány sziszegte:
— Munka!
— Én?... A mellemmel!?
A lány megsimogatta:
— Bank... bankocska...
pénz... Olaszország...

— Ki?
— Te!! És felugrott:
— Enni! Enni! s akkor a tiz
ujjával ráhálozta magát a férfi
felkékült nyakára és beleszi-
szegte: húst, parkokat... mindent!
A fiu már kiugró szemekkel
összeroppant a lány csak vakon
elbámult a feje fölött: Enni...
Szakadozó oszlopokban sipolta
magából az életet, de már kés
lobogott az öklén és megtáncol-
tatta a meghülyült asszonyban.

Az ágy üres koporsóként mögötte
maradt.

Az utcákon görbe gázoszlopok
líhegtek.

Az erdő felé indult.
Végtelen restség az egész vidéken.
Szabadon embertől, dolgoktól!
Utakon!

De néha megállt.
A szemei mint az omló párkány.
Köhögött.
Szúrt. A melle.

A kórház sárga ive. Négy kötornyával. Elődomborult.
— Látod! És rámarkolt a sajgó mellére.
— A hajó!
Nevetett: Mert rádléptem. Idején.
S a csontos, öreges elégedettség kifüldött az arcán.

A kapu előtt bolondul ráncigálni kezdte a csöngő
rudját.

A méteres higganybálvány köré hervadt szemeket
aggatott a fojtó várakozás.
Lábcédulák... jég... 40°
Néha bejött az orvos:

— Ó!
— Édes!
— Megváltó!

Aztán hallgattak. Sárga huszkilós testük fölött a szél
megingatta a becipelt zöld gallyakat.

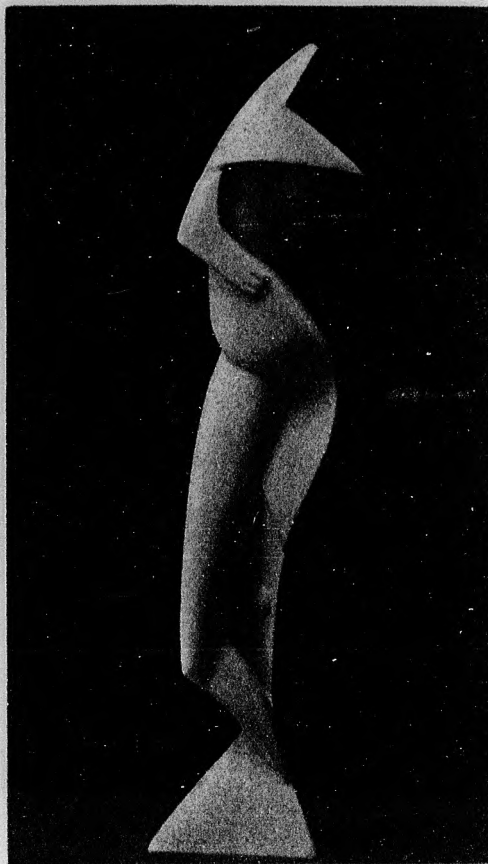
De egyszer
ragyogó dél volt
a gyárok átbrúgták a hegyeket
s ők remegőn valamennyien fölültek.
Nézték, körülirigykedték egymást,
a görcsös félelmüket szétkenték egymáson.
Csak ő ült meredten. Elérhetetlenül.
Beszélj — könyörögtek neki — te olyan nyugodt
vagy.
Nevetett:

— Bizony.
— Elutazom.
El—uta—zol?...
— Születre.
— A forrásra. Az árnyékba
A víz szélére.
Egyenlítő! Hajók! Csillagok!
És senki! Senki! Senki!
Néha pedig felbúvok a legmaga-
sabb pontra.
És rittyentek a bűdös börtöneitek
fölé.
És fölétek, akik magatokba ro-
hasztjátok az időt.
— Nyi—he—re—hi!
Mert csak nyeríteni érdemes. És
többet szaladni.
De nem értették.
— Orvosság? Jég?
Tizen: A jég? A jég?
— Nem kell!
Meghökkenetek.
Visszakupurodtak a feltölt térd-
kupok mögé és aznap egyike
irigykedett a szomszédja sültjére.

Egyszer csak felkelt.
A többiek csodálkozóan felhajoltak
— Megyek — mondta — és
nevetett.
— Holnap Május.

A termet felesokrozták bódító
szagokkal.
Hosszu fehér asztalok körülültek.
Tógákban.

A tej piszkos folyókban csurgott körülöttük.
Május, — mondták.
Mikor belépett eléjemerogtak.
Már tudtak róla.
Mosolygott. A haja borzasan kétoldalt csüngött.
A nap csillagokat sziporkázott.
Fehér tógában volt és beszélni kezdett. A tengerről, az
érett pálmaerdőkről beszélt:
— A tűz! A kiolthatatlan.
És mégis kiolt belőletek minden szomorúságot.
— A téboly.
És mégis megöli bennetek az asszonyt.
— A csönd.
És mégis nótával cifrázza a szátokat.
— Gyertek!
Hajók líhegnek a kibélelt kikötőkben!
Az ajtó felé indult:
Vonatok ágaskodnak a végtelen sineken!
— Gyertek!!!
Mindíg csak a nap felé!
A tűz felé! a nap felé!
A láztól kékülő emberek holdk:rosan az ajtó felé ván-
szorogtak.

Arhipenko: Asszony

Némelyik négykézláb csuszott és némelyik csak a
küszöbre fektette kitért száját.

De valamennyien énekeltek:

A nap felé! A tűz felé!

Mentek.

Füvön. Virágon.

Tócsákon. Szélben.

A verejték gyertyákat gyújtott a hajuk közé.

És énekeltek:

A tűz felé! A nap felé!

A rácsokhoz értek.

A rácsok! A rácsok! A rácsok!

Mondd hogy elénk roskadjanak!

És a rácsok eléjük rogytak.

A rácsok! A rácsok! A rácsok!

És énekeltek:

A tűz felé! A nap felé!

De újabb rácsok kerültek eléjük.

És újabb rácsok omlottak alájuk.

És hiába.

Nem bírták.

A fejüket még véresen feltölték a napba.

És leroskadtak.

Ott, ott sorba a kerítés előtt.

Megkötözték.

A többiek egész éjjel üvöltön a karmaikat tépdesték.

Néha felültek és áténekeltek a holdba:

A nap felé! A tűz felé!

Az orvosok, fehér tálak s villógó acéldarabok lepkésen
beröpködtek a folyosókat.

Másnap éjjel.

A kórház még zugott, mint egy megdobált aréna.

A kötéseket már leszedték róla.

De a teste!

Keresőn körülnézett.

Senki.

Mindegy!

Átlépte az ablakot.

Társtalanul!

Tornyok félelmetesen merevültek.

Már tudta az utat.

A bokrok közt futott előre.

Az erdő ezer nyílásával.

Itt köhögött. Meg itt.

De most már vége.

Mert benne az öröm élesztője — s most elindult a szüz

fertőzetlen matériáért.

Hallottátok!!! A szüz fertőzetlen matériáért!

Futott. Megállt.

A karjait nyerve fölé dobta a vidéknek.

A pályaudvarhoz!

De jaj ha késő lesz!

Akkor megint megkötözték.

S most már a rémület dinamói pörögtek az ágyékában.

Egy telek elé ért.

A porból katonák feslettek elő.

Valakibe éppen beledurrantottak.

A fejében véresen kongatni kezdett a gyűlölet.

Mint egy macska ugrott a kerítésre:

— Gyilkosok!!! Belé löjtek!

S a tiszt véresen porba hullott.

Nevetett. Szónokolni akart.

De tovább kergette magát.

Már a gyárak közébe ért.

De egyszer csak megállt.

Hallotta: valaki beretvát köszörült az asszony
nyakán.

Holnap vasárnap?

Az utcákon kivirultak az ablakok.

És kiáltotta a férfiaknak:

— Ti is! Ti is!!!

A sikoltás szánkóján gázolt előre. Mint egy távugró.

S az asszonyoknak kiáltotta:

Üritsetek a lovak elé a bölesöket!

A Belvárosban volt.

Már látta a vonat íves csarnokát.

De jaj a gázlámpák helyén még ott virrasztottak az

asszonyok. És hiába szivattyuzta a torkába a szemét:

— Félre!!!

Mert akkor a szél felforgatta az asszonyok szoknyáit.

— Ó irgalmazzatok!

Leroskadtt. A lovasrendőr helyén.

A haja felbokrosodott a zuhanó esőben.

S kiáltotta:

Szakadj le ég, mosakszik egy barom.

De a zötykös fonalakon áttüzesedett a vére.

Fütyögő, szétszakadt mozdonyként rohanni kezdett:

Nem — vagy — fok!

Már a térdein rohant.

S akkor meg kibujtak az ablakokból

meztelenül!!!

De ezer torokból felzendült az idegen partokon:

az idegen testvérek ajkán:

A nap felé! A tűz felé!

S akkor az asszonyok tövig égtek az ablakokban

a bankok cégtáblái trombitálva leszakadtak

a posztoló rendőrök kivont karddal rohantak a cellák

örjöngő foglyai elé

a férfiak átbirkoztak az asszonyos gátakon

anyák kifiatalodtak kenguru életükből

diákok puskaporra ültették a paralitikus egyetemeket

mindenünnen seregek meneteltek

s a házak is átesőrgették börtönös szemeiket a nap-

küllök örült görgésén.

Barta Sándor (1918/19)

TÖRVÉNY

KASSAK LAJOSNAK

Néha csak őt lehet hallani,

minden ráfigyel, de csak a tiszta fogu állatok és a
tengerek értik a hangját.

A hajnalban ő a vér, napot gurít a mezők felett
és úgy ölel, hogy minden asszony őt keresi a gyermeke
szemén.

De ő fellázítja az állatokat, a zöldtestű tengereket
ellenünk,

akik szükülő szobákból nézünk ki kék és tág terű
börtönünkbe

rettentő sulyokkal a lábunkon és a kezünkön

és már csak nézünk és a sorsunk vonytjuk.

Mi rosszak vagyunk vagy jók vagyunk,

de védtelenül és meztelenül éljük az éveket és a perceket.

Mindegy,

nem értjük a lázító szavát,

fel nem old soha a kínunk börtönéből.

Mihályi Ödön

DIÁKOK

Ekkor feljött az éjszaka vörös lámpása: a hold,
és a papok magukra borították sötét palástjaikat,
és fekete fejük úgy imbolygott a sarkokon figyelve,
hogy valaki jön-e utánuk lesve,
mint fekete lampion sötét vizek felett.
De esend volt köröskörül,
és a lámpák tejesen usztak a kihalt utakon.
Ekkor megindultak a fekete papok
a réteken át, kibicsakló lábaikkal,
és órszecsavart sziveikkel, mint kik a halált érzik
lábuk nyomán,
fájdalmasan,
és a megdagadt folyók a tifuzosokkal
lomha hasukon csusztak lefelé,
és a hegyek az akasztottak hulláit
bélyegezték megtépett fáikon.
És nem voltak barlangok és nem voltak állatok
többé,
az emberek fekete csuklyákban barangolták a réteket,
és a mindég égő lámpások mellett
a gyilkosok olvasták pénzüket a kihalt utakon,
és némelyik asszony a kilencedik hónap után
a gyereke tejhusát tépte szét véres fogaival,
de ekkor néhány diák előjött sárga sápadtan
a magukra maradt házak dohos szobáiból,
és a szétkóborolt embereket maguk köré gyűjtötték,
a máglyák köré ebben az éjszakában
a gyárak udvarán.

Remenyik László

PRÓZA: 19

Valaki megöntözte az országutakat.
S reggel a nap hiába ugrott az égre, senki se hallotta
a harangok szavát.
Hidakon papok futottak égő tömjénnel
Nyugatra!!
Ágyak az utcára dobták az embereket.
Ki hitte?
Valaki ijedtében a Duna aljára itta magát.
A gyárak kéményei hiába fűtültek.
Férfiak bukfenéket vetettek, fákra másztak és
örömlükben leharapták a nyomorékok púpját.
Asszonyok ostorba fonták hajukat.
Ha valaki jönne!
Erdőből szakállas emberek másztak elő és ugatva
a konyhákba futottak.
Anyák a vizek elé csúsztak
Mert jaj!!
Ők a gyerekek után fognak kérdezni.
S ki tudja melyik madár vitte el a szemüket?
Az inasok összetörték a műhelyeket.
A folyók mind kiáradtak és lemosták az utcalányok
arcát.
Egy csillagász az országutat figyelte.
Láttatok-e valaha örömet??!
Gyerekeknek szárnyuk nőtt. Madarakkal röpültek.
Hajók mind kifutottak a vizekre.
A kórházak helyén szökőkutak fakadtak.
Élünk!!!!
És a gyerekek tüzet vittek a város alá.

Ujvári Erzsé

LÁMPÁS

Térdelj hozzám óh zsibbadt város!
Véredből-kevert fiad vagyok:
Ismerem asszonyaidat, kik rohadt lepedőkön sipító
emberkéket szülnek.
Ismerem betegeidet, kik virágos ablakdarabkákat ölel-
getnek gyámoltalan szívükben.
Tudom: mit hoznának a fecskék börtönök lakóinak
És nem irigyelném a szénlapátoló abszint-bódulatát —
Ó nyomorúság!
Tápaszkodj fel a káoszról! Könyörületes akarok lenni
hozzád!
Talán csak így: mély utaidon járnék
Mint lámpás csillaggal homlokán
És tűzbe-esiholom szívemet
Elédszört estéli ölekezéseimmel!

Ford: Kudlak Lajos

A KRÍZIS

FRANZ JUNG

„Elég volt“, mondta Mária s a kártyákat a háta
mögé, az ablakdeszkára dobta. Kint esett az eső.

Az erdő a hegyoldalakra tapadt, mint nyálkás,
szivacsos fürtelem.

Egész nap kártyáztak, a férfi igyekezett, hogy
ügyesen veszítsen. Időről-időre így szólt Mária: „Elég
volt“ s a kártyákat a háta mögé az ablakdeszkára
dobta. Csak arról beszéltek, ami a játékra vonatkozott.
Keveset. Némán néztek egymásra, mintha mind-
egyiknek valami mély titkot, egy végső megismerést
kellene a másikban kifürkészni. Nem vették észre,
hogy kiestek egymás szeméből s az ablakon, az erdőn,
a hegyeken keresztül a végtelenségbe néztek, amelyben
elvesztek. Időről-időre így szólt Mária: „Mi lesz most —“
és fölállni próbált. A férfi elfelejtett válaszolni. Megint
kézbe vette a kártyákat és bement a tromfot.

És mégis pislogott, parázs, sebző lángok nyaldosták
pillanatokig a fölszint, nyugtalan testét puhának,
sikamlósnak érezte, ami teleshívódott és undort
keltett.

„Elég volt“, hallotta megint és arra gondolt,
hogy valami friss szélnek ki kell őt sodornia. El ettől
az asszonytól, békességbe. Villámgyorsan átvillant
az eszén, hogy nem tudja többé elviselni testi közeli-
ségét. Kellemetlen érzés maradt vissza, amely foko-
zódott.

„A minap rólad álmodtam. Elmentél tőlem s
én kerestelek. Úgy tűnt, mintha egy koncertkertben
megtaláltalak volna. Pincér külsejű férfiak között
ültél, mintha jólismerted volna őket. Mindnyájan
hangosan nevettek, te meséltél valamit s a kar-
jaidal állandóan az asztal fölé nyultál. Arra kellett
gondolnom, hogy épp úgy teszel, mint mikor kenyeret
vágunk a gyerekeknek és fölfedeztem, hogy a tested
szögletes és erős csontú. Észembe ötlött, hogy azt

kellene mondani, ennek az asszonynak sok gyereke van. Jó az államnak. Nagyon megdöbbentem. Tízpercen belül futottam az asztal körül és nem mertem jót adni magamról. Éreztem, hogy rólam beszélsz. S mégis teljesen mindegy volt. Jól tudtam, hogy mindnyájan engem nevetnek, de egészen nyugodt voltam és jónak gondoltam, hogy engem nevetnek. Csak arra voltam kíváncsi, hogy valóban te vagy-e, érted, még kétkeltem. A férfiak egyike püpos volt. Emlékeztem, hogy egy rokonodról beszéltél egyszer, kinek egész leírásod szerint püposnak kellett lennie. Meg voltam váltva.

Szántalak. Anélkül, hogy gyötrelmes lett volna. De bizonyosságot akartam, észre vettem, hogyan küzdök veled, gondoltam, hiába, úgy is céltalan, jó ez így.

Sokáig megfontoltam, egyszerre elkiáltottam magam hangosan, többször egymásután: Hilpert! — Hilpert! Mintha golyót löknének sebesen a cél felé. Azt gondoltam, hogy a püpos megijed majd vagy gyorsan megfordul, hogy ismerős után nézzen széjjel, de csak a fejét fordította lassan felém és mosolyogva fenyegetett az ujjával. Mint mákor a gyereket szidja az apa és azt mondja: Légy jó. Úgy éreztem, mintha rám vertek volna. Láttam, hogy mindnyájan tudnak a jelenlétemről, amely magától értetődő volt. Úgy kinzott hogy fölébredtem. A szomszédszobában hallottalak az ágyban és bevallottam, hogy talán mégis más vagy, mint az az asszony."

Hosszu ideig megint némán néztek keresztül egymáson.

Mária kezére támaszkodott és úgy tűnt, mintha hallgatódznék.

A férfi örömmel látta volna, ha Mária mosolygott vagy valami megjegyzést tett volna. De ő mozdulatlanul maradt és hallgatott. Mintha elaludt volna. S a férfi érezte, hogy a nyugtalansága egyre nő. Valami rája nehezedett és fojtogatta. A lélekzete szaggatott volt. Lobogó szemekkel nézte Máriát. A hangja repedezetten csengett.

„Néha visszaemlékezem arra, mikor egy idegen városban elmentem veled a tánchelyiségbe. Rossz hírű hely volt, de én minden áron oda akartam menni, mert zenekar játszott". Gyorsabban beszélt, hogy esetleges ellenvetéseket megelőzzön. Mintha egy idegen személyhez szólt volna, aki az ablak mögött állt. Eh, mit, gondolta, megmutatom neki, nem, sőt meg is kell mutatnom és éppen most. A nyugtalanság nyomait kereste Mária arcán és gonoszul mosolygott.

„Meg kell, hogy értsed, nem cselekedhettem másképp, oda kellett mennem és bocsánatot kérnem. Nevetséges volt, amint feléd ment, öklével az arcodba sújtott és ordított, hogy elloptad a pénzt. Miért is mentél bele — úgyis mindegy volt, amit mondott, de te kifejezéseket használtál — azt mondtad akkor,

hogy rosszem voltál meg ott, olyan furcsa volt." Hirtelen elhallgatott. Mária arcára elutasító vonás rajzolódt, elludogolt és idegenre lett, mintha odakiáltaná egy hozzálépő ismeretlennek: Ki beszél itt tulajdonképpen.

A férfi gyorsan kezbe vette megint a kártyákat és mondanivalóját. Győzelmesnek megismerése olyan megszáponthó volt, hogy a vér a fejébe szállt. Nem várta meg, hogy Mária belelendje a játékba, és ismét kibontotta a kártyáit. Óvatosan, mintha valami értékes volna a kezében, s a leve lecsúszott.

Mária odahajolva kérdezte: „Hát ismered meg tulajdonképpen a barátomat?" A másik egy pillanatra megállt, mintha fel akarna guggani és nyugodtan válaszolni: „Hiszen ne tudod, azon az újságpályán."

„Ezt nem gondolhatom volna rá!" Mária csöndes, reszkető hangon beszélt, emlékébe süllyedve: „Éppen az enyémnek kellene lennie, akartam valakit, kire fölnehettem volna."

A férfiből kitört: „És ekkor megtetted a legrosszabbat, amit csak asszony megethet..."

„Hát mit is tettem..." ...mondta Mária csöndesen... „tőled indult ki minden, te hajszoltál engem, aki nyugalmat kerestem nálad."

„És végül, nem is volt olyan rossz, hozzám kellett volna jönnöd." Ellenmondó gondolatok aradtak benne.

„Mindig kérted, hogy őszinte legyek irántad. Együttlétnünk első percében reszkettem, hogy ne csalódjam benned, csak benned ne csalódjam, úgy fáj, de nem találtam meg azt, amit kerestem."

„Hát mit tegyek..." kiáltott föl a férfi, félbetörte és megbánta a szavait.

Mária zavartalanul tovább beszélt: „Mindig egyedül hagytál. Neked megvannak a barátaid és a szórakozásaid. És nekem nincsen semmim, s úgy szeretiek..."

Megint hallgattak egy ideig.

A szoba csöndje és az eső cseppek egyenletes lassu ablakhoz verődése irtózást szült, ami óriásira nőtt. Formátlan kolosszus volt, amely hangtalanul és elháríthatatlanul lefelécúszott. Úgy érezték, mintha megfojtott hústömegek ropogását és a szétmorzsoltsontok szétszilánkozását hallgatnák; zajt és recsegést áhítoztak és nem hallottak semmitse. Mintha kétségbeesett vigyorgásban rázkódott volna a testük. A férfi érezte: talán igaza van Máriának. Olyan mint a pök, nem értem — kérdezősködött utánam?

Mária lebüvölve ült vele szemben.

Idegenül meredt rá. S egy állat halálordítása feküdt a férfi pillantásában.

Forrás: Reiter Róbert.

VILÁG

KURT SCHWITTERS

KÖLTEMÉNY 2

Házak potyognak, firmamentumok beomlanak
Fák fákföle nyujtóznak
Vörösen zöldel az ég
Ezüst-halak úsznak levegőben
De ők nem emésztődnek
(Hisz ők oly meghittek)
Ezüst-horizontban csillog hajnaluk
És a felhőpölygött örület a zenitire pöffeszkedik
Ezüst-halak légiói vibrálnak az űrben
Csak az ő ezüst-röptük nem perzselődik
A levegő lágy lélegzete szítál az ezüst szárnyesapások
alól.
Felpávasodott emberek —
Térdrehomorult lelkek —
Dimenziótlanul terül az örület a perspektívába.

Ford: Kudlák Lajos

ESTE

Komorló fenyvesek elfeketültek a mystikumba
Szekfűző zokogás
Ámulás tereket reszket
Időtlent búgatnak a pillanatok
S az összerívó anyagból holdak trombitálnak

Te tápázkodol a zuhanásban
Kihajított érkeidben tompán fényesednek a vizek
Perspektívák vörösen szédülnek idegeidben
Szétszórt szemeid csillagokkal áramlanak össze a sikokon

Ember!!!
Husodba borzongnak a sikító rögök
Jajognak már a kövek s megolvadtak mind a harangok
Végtelen süket zugása a hangod
Idő malmát forgatják füleid
Karjaid a föld gyökeréig könyörögnek
Fejed tántorog az Univerzumban
S horizontok gyászolnak a vérző vegetáció fölött

Valahol erdőket ujjonganak a dombok
Hajnalok rózsáznak
Gyémántos pillanatok tengereket muzsikálnak
Csodákat rezegnek az ormok
S a zöldben harsogó mezőkön határtalanba fáklyáznak
az utak

Ember!!!
Ércek morajos zengése pirosan csurog a sötétben
Ólmozó bőrtönök vörös víziókban lobognak
Halált üvölt a koponyád
Ökleidben biborosan patakzó lehetőségek hervadnak
Távolok gúnyos marása: szemeid
Zenditőn figurázik agyadban az örület

Ember!!!
Zokogás földet dübörög az ibolyázó időben
Tébolydák pálmáigeteket dalolnak
Anyag áramosan zendül össze a Holddal
S mindenütt a ragyogó ég alatt
Összezuhogó terek kékségén pirosan trombitálnak a
hajnalok.

H. H.

TINTI

I

Ő leberetváltatta a mellét és papucsban jár reggeltől
estig
Természetes pucérságát felvitte a lobogó pódiumokra
Olyan lett mint az Isten
Letagadják a kurvák hogy valaha simogatták a
combját
Tömegek felett csapkod azt mondják a repülő kutyához
hasonlít
Fügeből él és cukorból átalussza az éjszakát
A hold hasa fehéren foszlik szét barna pillantása előtt

II

Nagy fák alatt
A városi villamosok sinei itt szét futnak
Még kopasz a föld
Csak a pásztor fekszik meztelenül juhái közt
A szél dagadt felhőket ingat
Térj meg ember
Harangok keresztény nevedet csörrentik
Konganak
Szelecske fujj
Pelyhesen huzodom
Káromon a világ nefelejts szemekkel nyit
Lehetett volna valami

III

Elalszik
Szár az ágakat huz hogy izgalmát elejtse
Hideg kiáltás
Gyermek rémület
Fagyos föld hopp
Rohan lefelé régi hold
Hideg
Dermedt tagokkal
Fehér havazásod előtt dideregve

IV

Azonban délután kilugózta a kőd a mezőket
Ezen nem érdemes kétségbeesni
Rupp rupp
Ez a költő búja
Erről a forradalmi munkásság nem tehet
Csillag irodák üzemzavara szénhiány következtében
Nyári falángolások hamar szétrebbenő ducgyö-
nyőrűség
Piheshullás utcalámpafényben
Fehér borulások csilingelő vonat
Ha felhúzzák szalad
Itt vagyok
Neked
Jézus könnyek dunnái permeteznek

Német Andor

ERICH MÜHSAM: AZ INTELLEKTUELLEK

Kik ezek az emberek tulajdonképpen? Kik a nagyfokú intelligenciájuk által számunkra ki? Ha ők saját magukról beszélnek, ezt kell hinnünk. Ha ellenben forradalmi proletárok beszélnek róluk, tevékenységük, érzésszerű visszautasítás hangzik ki beszédjükből, mely nem direkt a „intellektuellek” szellemi tehetsége irányul, csupán gyanakvás ez, az intellektuellek felügyeletlenül működése iránt a proletárság osztályharcában.

Az által, hogy az intellektualitást az emberek csak a proletármozgalomban emelik ki, mint karakterisztikumot — a polgárok között, kényeztetett ingeik által igazoltan, mindenki intellektuellnek tekint magát — a jelenkor szociális életében ez a fajta teljesen meghatározott jelentőséget nyert. Intellektuellek alatt rendszerint oly személyeket értenek, kik az irodalom, a pedagógia, a jogszolgáltatás, vagy valamilyen akadémiai-képzettség köréből kerültek be a küzdő munkásság soraiba, hol mint „műveltek”, rendszerint különös nagy tekintélyt igényelnek.

A proletáriátus növekvő forradalmi befolyásának jele, hogy aránylag teljesen közönyös előtte, vajon küzdőtársa akadémikus képzettséggel lép-e soraiba, vagy eredeti osztályérzése kényszeríti-e a polgári társadalommal szembeni ellentétlenségre. Bizonyítsa be tettek által, hogy a proletáriátushoz tartozik-e vagy sem! Egyedül az a tény, hogy valaki burzsoá vagy arisztokrata millióban nőtt fel, származása véletlensége által erősebb tudástörkével van felruházva, mint a nagy tömeg, s szíve a dolgozó népet dobog, a kritikussá vált proletáriátust már régen nem készíti arra, hogy vezető szerepet bizzon rá. Viszont alább hagyott az a vak gyűlölet is minden „akadémikus” iránt, mely ideiglenesen a legbecsületesebb és legelhatározottabb „műveltek” is legszívesebben eltiltotta volna az elnyomott osztályhoz való közelkedéstől.

Az intellektuellek melletti vagy elleni el fogultság korrigálása a munkásságnál azokból a különböző tapasztalatokból magyarázható, amiket a munkásság úgy a burzsoázia menekültjeinél, mint a proletáriátusból származó „vezetőknél” szerzett. Semmiesetre sem jut eszébe egy proletárnak sem, hogy „literátusokat” és „akadémikusokat”, mint Lenin, Trotzki, Lunatscharski, Bucharin, Sinowjew, Liebknecht, Luxemburg, Mehring, Landauer stb. hozzá nem tartozóként szemléljen. Viszont azonban Heinék, Dávidok, Landsbergék, Kerenszkik, Kautskik stb. magatartását sem lehet azzal a magyarázattal elintézni, hogy ezek intellektuellek. Mert mellettiük hasonló módon működnek a „proletár” Scheidemannok, Noskék, Liebertek, Legienek, Winnigek, a munkásság ezen kiemelkedett képviselői, kiknek a burzsoáziához asszimilálódás ép oly jól sikerült, mint a forradalmi kommunizmus tanult vezetőinek beolvadása a proletáriátusba.

Hogy egy individuum hozzátartozandóságát a proletárosztályhoz megállapítsuk, teljesen el kell tekinternünk attól, hogy származását és hivatását kritériumként értékeljük. A „proletáriátus” szót pontosan meg kell határozni: az az elnyomottak, kiszákmányoltak, jogfosztottak osztályának egybefoglaló megjelölése. Azonban a „proletáriátus” szót

egyáltalán nem lehet egyoldalúan definiálni. Minden olyan kísérlet, mely egy proletárt tevékenységéből vagy a kapitalizmustól való személyes függőviszonyából akar meghatározni, a valóságos megjelölésnek hajótörést szenved. Ha igaz lenne, hogy mindenki proletár, kinek munkaszerepe a kiszákmányoló tőkeigényt tart, anélkül, hogy teljesítményének egész bérét megadná, úgy ez a prokuristára és üzletvezetőre is vonatkozna, kik hatvanezer márka évi jövedelemmel egy nagy-pari vállalatot vezetnek. Bér tekintetében munkaadójánál ugyanaz a helyzete, mint minden más munkát teljesítőnek; csak a bér magassága különböző a kiszákmányolás nála is ép úgy fennforog. De ők hevesen tiltakoznak az ellen, hogy proletárok volnának és a munkásság egyáltalán nem gondol arra, hogy őket magaközé számítsa. Ép oly kevéssé lehet a csendőrt, a fogházort, a véderő katonát, a hőhért proletárnak elismerni, habár ezek mindannyian a kiszákmányolt nép soraiból származnak, nem emelkedtek fel a magasabb osztályokhoz és — ha egyáltalán lehet munkájuk értékléséről beszélni — kétségenkívül azon értéken alul dolgoznak, amit a birtokos osztályok bejőlük profitálnak. De tevékenységük, proletárellenes, az előnyben lévő osztályok szolgái és segítői és a valóságban s a nép érzésében az osztályharcban az ellen-éges oldalon állanak. Kinek jutna ellenben eszébe, hogy olyan embernek, mint Liebknecht Károly kétségbevonja proletárkarakterét? És mégis, nevése nem éhségkúra volt, művelődés menete teljesen megfelelt a vagyonos polgárokénak, akadémiai hivatása ugyszólván arra kényszerítette, hogy mint irodalkamazottak munkaadója maga is kapitalista kiszákmányoló legyen.

Nyilvánvaló, hogy a proletárosztályhoz való hozzátartozandóságról, — a proletárosztály mint olyan csak egyértelmű organizmust jelent — nem lehet fogalmi formulát felállítani; vagyis, proletár az, ki magát a proletáriátushoz számítja és akit osztálytársai magatartásának megfelelően hozzájuk tartozónak ismernek el. Valamilyen individuum előképzettségének fajtája tehát, sohasem lehet mértékadó arra nézve, vajjon ő a proletárosztályhoz tartozik-e vagy sem és elsősorban nem döntő erre nézve a tökerobotjában végzett munkájának milyensége.

A tömegek ösztönszerű ellenszenvé az „intellektuellek”-kel szemben mégis nagyon indokolt. Mert ez alatt a megnevezés alatt régen nem értik többé egyenesen a tanult vagy irodalmi embert, hanem egy pontosan meghatározott fajtát és ezek különös magatartását a proletár mozgalomban. Minden proletár tudja, milyen urakra céloz, ha azokról az etikus köhögőkről beszél, kik szellemiségük magasságából leereszkednek, hogy a munkásokat versben és prózában biztosítsák arról, hogy velük együttérző szív dobog kebelükben. Nincs ellenszenvesebb, megvetésreméltóbb, gyökerében proletárellenesebb a mozgalomban, mint ezek a keresztényi rokonszenvvel forradalmárok. Tevékenységüket kegynek érzik, melyet pazarul osztanak ki a szegények között és minden kellemetlenséget, mely esetleg őket emiatt éri, mártíriumképpen élveznek, mely nemeslelkűségüket újra felszenteli. Ha vagyono szüleik költségén elnyert könyvtudo-

mányuk forrásából, mely őket az „intellektuellek” rangjába emeli, proletárhallgatóikat megajándékozzák, annak elégedett tudatában teszik ezt, hogy az alacsony fokon álló népet magukhoz fel-emelik. A kiszákmányoltak harca az ő számukra alkalom észrevehető tevékenységre, világfájdalmas segítőkészség levezetőcsöve. Nem érzik, hogy a proletáriátusnak a kölcsönös segítségre van szüksége és nem diakonissamunkára. Semmi lényeges, temperamentumból született nem köti őket össze a proletáriátussal. Nem veszik észre, hogy a munkások nem a rokonszenvező szociálpolgároktól akarnak megszabadulni, hanem számukra a magasműveltségű emberek tudása és intelligenciája csak akkor értékes, ha valóságos elvtársak nyújtják ezt nekik. Elvtársak azonban csak azok, kik érzik azt a szétválaszthatatlan egységet, mely őket a proletáriátussal egybeköti. Nem az az elvtárs, aki a tömegekhez jön, hogy segítsen nekik, hanem az, aki szükségességéből, saját segítségreszorultságából, ugyanazon vágyból és kényszerből, mely a tömeget tömeggé teszi, magát köztjük tartozónak érzi. Hogy fennáll-e ez az eset, azt mindenkinek magának kell érezni. A proletáriátus azonban mindig megéri, hogy az „intellektuellek” közül ki tartozik hozzá és kitől kell óvakodnia.

Proletárok, óvakodjatok a „szellemi munkásoktól”. Azok a legrosszabbak, kik ugylátszik, mintha tisztában lennének függő helyzetükkel a kapitalista társadalomban és egyidőleg „szellemiségűket” kirakják az ablakba. Mellékesen, itt nem akarok tiltakozni művész — vagy írószakszervezetek — segítő egyesületek vagy védőszövetségek ellen, orvosi, jogászai vagy filológus szakszervezetek ellen. Hivatásorganizációk mindig jogosak. Azonban ahol ezek az érdekszövetségek a különlegesség és előkelőség látszatát igyekeznek kelteni, ott résen legyetek! Mikor 1918 őszén megjött a forradalmocska, mikor Péter és Pál, generális és főispán doktor és professzor a „tények talajára” állott hej! — mitéle tanácsokat nem alakítottak — ugyanazok az emberek, kik mellékesen semmi közönséget nem akartak a bolsevizmussal. És néztek! — összetalálkoztak akkor az „intellektuellek” is, kik megértették az ióók szavát, kik modern emberek és szocialisták akartak lenni és első dolguk volt, hogy megalakították a „szellemi munkások tanácsát”.

Tanulmányokat lehetett itt végezni: láthattuk, hogyan fáradoztak ezek az „osztályharcosok” elsősorban azon, hogy a munkásoktól felül egy magasabb réteget teremtsenek, a burzsoáosztályt a proletáriátus fölött. Láttuk, hogyan ugráltak mindannyian, kik foglalkozásukat szelleminek becsülték, nehogy összetéveszték őket a misera plebszel, a kérgestenyérű csöcselékkel, összetalálkoztak a képmázolók és agyaggyurók, sornyúzók és rímizzadók, a jogcsavarók és a méregkeverők, s a könyvmolyok — a hiúság egész arénája. Az egész forradalmi idő alatt megfigyelhettük őket, ezt a „szellemek tanácsát”. Szolidaritást a munkássággal szemben sohasem tanúsítottak. Ahol azonban a reakció felugrta a fejét, legbiztosabb védelemre az intellektuelleknél talált.

Tekintsük meg egyszer napvilágra annak jogosultságát, milyen címen kérkednek ezek a szintén-munkások a

szellemiség karakterével. Mindig úgy tudtam, hogy nincs semmiféle munka, mely ne volna szellemi vagy legalább is ne volna szellemileg végezhető és hogy semmiféle szellemi munka nincs, mely egyáltalán ne volna összekötve testi tevékenységgel is. Az a bíró, ki pl. válpörököt intéz és nap-nap után egyik párt a másik után választja szét a BFK. 1765-ik §-a szerint, valóban több szellemi munkát nyújt-e, mint egy találmány műszerész-mechanikus, kinek szakadatlanul a legkülönbözőbb, legérzékenyebb tárgyakkal van dolga? És az orvos munkája, ki újait az emberi test minden nyílásába beledugja, nem testi munka? Ha a cipészről azt kívánjuk, hogy a cipő pontosan megfeleljen a láb alakjának, hogy finoman formált legyen és sehol se szorítson, nem jelent-e ez egyáltalán szellemi megerőltetést is? És az irodalmi ember rossz szemei és írógörcse, a nyelvész görbe testtartása és hámrhoidja nem érthető jelei — e testi munkájának? Még a csatorna — tisztító is nyerhet munkájából szellemi kielégülést, ha sikerül neki munkáját a bűz leghatékonyabb kiűrésével elvégezni, ezáltal ember-társainak köszönését kiérdemelni és a saját egészségét óvni. Másrésztől némely „szellemi munkás”, mint pl. a pap, ki

sáhsám gondol túl a kimerítően megtanult penzumon, vagy a trichina vizsgáló, ki mechanikusan egyik sonkát a másik után vizsgál meg, anélkül, hogy keresetlehetőségén kívül egyéb iránt is érdeklődne, ezek a „szellemi munkások” tevékenységüket teljesen megfoszthatják a szellemtől. De ezek az urak mégis díszelnek a „szellemi munkások tanácsában”. Mert meg kell mutatni, hogy ők valamivel többek, mint a cipészek és a kőművesek.

Ha egyszer valóban hozzáfogunk a tanácsrendszer keresztülviteléhez, megszűnnek majd ezek a társadalmi különbségek. Akkor a tisztelt intellektuallékek meg kell elégedniük azzal, hogy beolvadnak a proletár-koalicóba. Akkor az orvosok együtt lesznek minden egészségügyi téren dolgozó munkással, a betegápoló testvérekkel és gyógyszerészekkel, a fogorvosokkal és a masszőrökkel.

A festőművészek együvé tartoznak majd a mázolókkal és a lakkozók, a költők a szedőkkel és a nyomdászokkal, az építésszel az építőmunkásokkal és az egyetemi professzorok az iskolaszolgákkal. Így kívánják ezt a természetes munkakapcsolatok és akkor

nem lesz majd „magasabb” vagy „alacsonyabb”, „előkelőbb” vagy „közönségesebb” munka, hanem csak társadalmilag előnyös munka, melyet mindenki képességeinek és hajlamának megfelelően teljesít az összesség javára.

Az intellektuallékek azonban, kik még nem értették meg ezt a józan forradalmi igazságot, kik azt hiszik, hogy oda kell nyujtsák a proletáriátusnak szerető kezeit, hogy segítségükkel a proletáriátus is följusson a szabadság napfényére, ezek az intellektuallékek járjanak először a proletáriátushoz iskolába, mielőtt magukat ezek tanítómesterének játszanák ki. Különösen szól ez annak a pár ifjú akadémikusnak, kik szociális idealizmussal eltelve úgyhiszik, segítségül kell nyujtsák „intellektusokat” a proletáriátusnak. Ne intellektusokat értékeik, hanem szabad akarataikat s ezt próbálják ki tiszta közönségbe a proletár ifjúsággal. A népiszkolásknak nem kell tanulnia a gimnazistától; ha azonban a valóság megpillantása mindkettőt ugyanarra tanítja, tudniillik a harcra, úgy kéz a kézben, vegyék föl ezt a harcot és ne különböztessék meg egymást különböző szellemük szerint, hanem tudják magukat egynek, a szellem bajtársainak.

MA KÖNYVEI:

Barta Sándor: IGEN

100 számozott példányban. — Bortnyik Sándor eredeti színes metszetével ára: 50 K., 15 szokol, 10 dinár, 15 lei, 5 lira, 1 dollár.

Kassák Lajos: UJ VERSEK

200 számozott példányban. — Kassák négy fametszetével ára: 100 K., 15 szokol, 15 dinár, 15 lei, 5 lira, 1 dollár.

Kahána Mózes: EN TE Ő

300 számozott példányban. — Mattisch Teutsch János eredeti linoleum metszeteivel ára: 40 K., 10 szokol, 10 dinár, 10 lei, 5 lira, 1 dollár.

Bortnyik Sándor:

Linoleum albuma 6 színes metszettel, 25 számozott példányban ára: 350 K., 60 szokol, 30 dinár, 15 lira, 60 lei, 2 dollár. 10 példány rendkívül finom kiállításban 500 K., 100 szokol, 50 dinár, 30 lira, 100 lei, 5 dollár.

*

A MA pártoló és előfizetési ára:

Pártolótagsági díj egy évre: 300 K., 100 szokol, 60 dinár, 100 lei, 50 lira, 50 frank, 50 svájci frank, 10 dollár.

Átutandó pártolótagsági díj: 1500 K., 500 szokol, 500 lei, 300 dinár, 150 lira, 150 frank, 150 sv. frank, 30 dollár.

Előfizetési díj:

egy évre:	fél évre:
200 K.	120 K.
75 szokol	40 szokol
40 dinár	20 dinár
75 lei	40 lei
75 marka	40 marka
20 sv. korona	10 sv. korona
4 dollár	2 dollár
20 lira	10 lira
20 frank	10 frank
8 sv. frank	4 sv. frank

Egyes szám ára:

20 K., 6 szokol, 3 dinár, 6 lei, 5 marka, 1 és fél sv. korona, 25 cent, 2 lira, 2 frank.

A MA amatőr számainak előfizetési ára:

(megjelenik 50 példányban.)

egy évre:	fél évre:
500 K.	250 K.
100 szokol	50 szokol
100 marka	50 marka
60 dinár	30 dinár
50 lira	25 lira
100 lei	50 lei
10 dollár	5 dollár

Egyes szám ára:

50 K., 10 szokol, 10 marka, 10 lei, 8 dinár, 6 lira, 1 dollár.

HORIZONT

amatőr könyvtár

Szerkeszti: **KASSÁK LAJOS.**

első (tíz számból álló) sorozatának

PROGRAMMJA:

Archipenko (megjelent)	Klee
Huelsenbeck és Grosz (sajtó alatt)	Uj Oroszok
Schwitters	Marinetti
Apollinaire	Uj Csehek
Tzara	Uj Angolok

A HORIZONT amatőr könyvtárból finom műnyomó papíron, 300 számozott példányban havonta két füzet jelenik meg. A könyvtár programja, hogy a mai nehéz viszonyok mellett is legalább a föltétlen érdeklődőkkel az új művészetek nemzetközi reprezentánsait megismertesse. Fölhívjuk tehát barátaink figyelmét, hogy mindazok, akik ennek a magyarban, eddig páratlanul álló könyvsorozatnak akár művészeti, akár bibliófil értékét felismerik, a könyvek csekély megjelenési példányszámára való tekintettel, az egész sorozatra egyszerre tegyék meg megrendelésüket. Egyes példány ára: 120 oszt. korona, 20 szokol, 20 lei, 14 dinár, 14 lira, az egész sorozat egyszerre megrendelve 1000 oszt. korona, 160 szokol, 160 lei, 100 dinár, 100 lira. Minden a könyvtárra vonatkozó küldemény a MA kiadóhivatalába irányítandó: Wien, XIII., Amalienstraße 26. sz. I.11.

Előjegyzéseket, valamint könyvmegrendeléseket a „MA” kiadóhivatala címére kérünk.

„Ma” havonta egyszer megjelenő aktivista művészeti és társadalmi folyóirat. Szerkeszti: Kassák Lajos. Helyettes szerkesztők: Uitz Béla és Barta Sándor. Felelős szerkesztő és kiadó: Fritz Brügel. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Wien, XIII., Amalienstraße 26/11. Németországi képviselőnk: Moholy Nagy László, Berlin-Charlottenburg, Witzlebenstrasse 3.

VI. évf. 6. szám. Megjelenés dátuma 1921 Április 25. — A lap minden cikkeért a szerző felel.

Druck: „Elbemühl” Wien, IX., Berggasse 31. —